

СТУДЕНТСКИ НАГЛАСИ ОТНОСНО ПЛАНИРАНЕТО НА ПЕРСОНАЛНО ЕЛЕКТРОННО ПОРТФОЛИО

Галина Георгиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Създаването на персонално електронно портфолио изисква съответният автор да има ясна визия относно значимите си личностни особености и постижения и да познава особеностите и изискванията на онлайн аудиториите на е-портфолиото. Основната цел на настоящата статия е свързана с анализиране на данни относно важни за самите обучавани аспекти от процеса на планиране на персонално електронно портфолио, които биха разкрили перспективи за повишаване на ефективността на този процес. Представено е мнението на 46 студенти от Факултета по педагогика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. В голямата си част участващите студенти признават предимствата от предоставяне на шаблони на е-портфолио, за да се подпомогне процесът на създаване на собствено е-портфолио. Много полезно също е осигуряването на подходящи примери за основни цели на персоналното е-портфолио. Разкриват се и някои затруднения да се подготви е-портфолио, базирано на изискванията на неговите онлайн аудитории, а като водещи изисквания в този процес се очертават тези на преподавателя и на потенциалните работодатели.

Ключови думи: електронно портфолио; студенти; нагласи; планиране; виртуална идентичност; онлайн аудитория

Увод

Потенциалът на виртуалното пространство за сътворяване на определено съдържание, споделяне и комуникиране с различни аудитории удовлетворява значими потребности на потребителите и предпоставя различни очаквания в образователен контекст. Младите генерации, които се обучават, са определяни и се самоопределят като уверени в използването на различни устройства и с висока дигитална грамотност. Преподаващите или поне голяма част от тях са определяни и споделят, че срещат повече или по-малко сериозни затруднения при използването на различни устройства и приложения за образователни цели.

В същото време, редица съвременни изследвания идентифицират сериозни дефицити в знанията, уменията и компетенциите на учащите, които могат да ограничат включването и усещането им за удовлетвореност в реален контекст (а и във виртуален такъв). Все повече се осъзнава необходимостта от прецизно проучване и анализиране на съвременните измерения на създаването и споделянето на смисъл, както и на ефективното социално (реално и виртуално) взаимодействие с оглед и на осигуряване на високо качество на подготовката на обучаваните.

Изследователските търсения на работещи решения за по-добра подготовка на обучаваните и по-висока мотивация за учене водят до проучване и на отделни аспекти от използването на електронно портфолио за образователни цели. Доколкото са познати много и различни варианти на електронно портфолио на обучаваните, като решение то гарантира широк кръг от възможности за избор в зависимост от конкретните обстоятелства, и най-вече познанията и уменията на използващите го – обучавани и преподаватели. Съществен аспект при интерпретиране на тази проблематика е и този, че при използването на електронно портфолио на обучаваните, особено в случаите, когато бъде предпочетена определена платформа за създаване и поддържане на електронно портфолио, се осигурява защитено виртуално пространство за създаване, споделяне и комуникиране на определено съдържание. Несъмнено включването и (съ)преживяването на процеса имат ключово значение за повишаване на качеството на подготовката и мотивацията за учене.

Независимо че се подчертава и значението на процеса на създаване, в голяма част от дефинициите на електронно портфолио по-скоро се поставя акцент върху продукта – дигитална колекция, която включва:

- авторски материали/артефакти, създадени и селектирани съобразно предварително определени цели;
- саморефлексия, отговаряща на предварително определени изисквания;
- данни относно осигурена обратна връзка от преподавател и останалите обучавани, ако е било позволено, както и от оценяване, самооценяване и взаимно оценяване;
- други данни – в зависимост от изискванията като например относно сертифициране на постижения, значими за съответната личност особености и предпочитания и др. (Georgieva 2018).

В този смисъл, силният акцент върху е-портфолиото като продукт оставя на по-заден план изключително значими аспекти и особености на процеса на създаване, които съдържат потенциал за повишаване ефективността на обучението и подобряване качеството на подготовката на обучаваните, както и включването им в различни дейности в реален и виртуален контекст.

Още повече че именно в процеса на разработване на портфолиото се оползотворява позитивният потенциал на този инструмент, свързан с про-

ява и развитие на креативността, критичното мислене и уменията за реализиране на рефлексия от страна на обучаваните. Това позволява повишаване равнището на метакогнитивната осведоменост, стабилизирането на критериите за самооценяване и осигуряването на разнообразни данни за цялостния прогрес на обучаваните, както посочва и В. Делибалтова (Delibaltova 2008).

Основната цел на настоящата статия е свързана с очертаване на субективно значими за обучаваните акценти в етапа на планиране на персонално електронно портфолио. Предвид сериозните ограничения в темпорално отношение, именно търсенето на по-висока рационалност на етапа на планиране, съобразно потребностите на участващите в този процес, би осигурило надеждна основа за последващите дейности по създаване на електронно портфолио или на елементи от него. Доколкото на този етап се експериментират подобни решения главно в сферата на висшето образование, ще се визира именно този контекст на разработване на е-портфолио.

Създаване на проект – персоналното е-портфолио като уебсайт

Използването на определена онлайн платформа, за да се разработи електронно портфолио, улеснява в значителна степен планирането му и решението относно навигацията. Какъвто и вариант на е-портфолио обаче да е предпочетен, технологията неизбежно включва създаване на проект, представящ ясна визия за добро структуриране на основните елементи или рубрики и ефективна комуникация в процеса на подготовка на е-портфолиото. Поради тази причина за целите на настоящата статия ще бъдат представени ключови акценти от оформянето на проект за е-портфолио или уебсайт (доколкото е по-лесно разпознаваемо) за цели на обучението.

Проектирането на едно електронно портфолио на обучавани (или елементи от него), само по себе си, преминава през повече или по-малко ясно разграничими етапи като:

- анализ на изискванията и очакванията на потенциалните аудитории/оценяващи на е-портфолиото, който се прави с подкрепа от страна на преподавателя и предварително запознаване с концепцията за е-портфолио и различните му варианти, както и с предварително формулираните водещи цели. Ако се използва специализиран софтуер за създаване на е-портфолио или електронна среда за обучение, е необходима допълнителна подготовка;
- формулиране на основни цели от всеки въз основа на предварително формулираните цели, с които са били запознати обучаваните. По този начин може да се постигне повишаване равнището на личностна значимост на процеса и съобразяване с водещите потребности на учащите;
- задълбочен анализ и планиране на е-портфолиото в съдържателно отношение – какви артефакти се изискват и как да се разработят;

– проучване на потенциални технологии, когато е възможно да се използва друг софтуер (например за създаване на презентации, постери и др.);

– задълбочен анализ и планиране на е-портфолиото в структурно отношение. Какви рубрики ще се обособят. Какви решения ще се вземат относно навигацията (в зависимост от изборния софтуер за създаване на е-портфолио).

Когато подготвят различните артефакти и оформят е-портфолиото си, обикновено обучаваните мислят и се съобразяват преди всичко с изискванията и очакванията на преподавателя или с тези на останалите обучавани, ако са предвидени обратна връзка и взаимно оценяване. Не е случайно, че се поставя специален акцент върху едно от много важните предварителни условия за нормално протичане на процеса на разработване на е-портфолио, а именно уточняване на предназначението и основните аудитории на е-портфолиото. В литературата се обръща внимание на определени значими моменти в тази насока като подходящо структуриране и навигация (изразяващо се в релевантни заглавия и подреждане на отделните секции в електронното портфолио с оглед лесно ориентиране); адекватно контекстуализиране, за да се осигури лесно ориентиране в целите и предназначението на включените в електронното портфолио материали и гъвкавост (изразяваща се в постигане на диалогичност, задаване на въпроси, използване на подходящ език)¹⁾. В този смисъл, ефективното използване на е-портфолиото за цели на обучението, както се описва и за всеки уебсайт, предполага откриването на работещи решения в различни посоки: ориентиране в него; прегледност на структурните компоненти; търсене и откриване на определено съдържание; селектиране на данни²⁾. „Навигацията през бутони, менюта, линкове; диалоговите елементи – формуляри, зони за регистрация или вход; елементите за ориентацията... или навигационните пътеки правят скрийн дизайна територия на интерактивна комуникация,... променяща се спрямо действията на аудиторията“³⁾. Основната навигация се свързва със значимите страници, където е диференцирано съдържанието на подготвяния финален продукт по изискваните водещи акценти. Субнавигацията позволява преглед на вътрешността на е-портфолиото, като осигурява добро структуриране на основните му компоненти. Решенията относно цветовата гама и основните шрифтове, които се използват, подпомагат обобщаването на различните съдържателни ядра, за да се постигне по-добро организиране, бърза видимост и по-добра прегледност в съдържателно отношение. Добре намереният контраст и балансът между текст и изображения повишава качеството на визуалния дизайн на сайта⁴⁾.

Много съществени също за оформянето на е-портфолиото като персонален уебсайт са и някои специфични изисквания относно създаването на текстове (разработването на отделните артефакти в съдържателно отношение). Изложението би следвало да е сравнително кратко, стегнато и интересно, когато се подготвят отделните страници на е-портфолиото, като се подбират „точните

думи за точния смисъл⁵⁾ и се избягва „прекомерна употреба на прилагателни, клишета, жаргони и тавтологии“⁶⁾. Всеки от разработените материали, доказващи определени постижения или определен индивидуален прогрес по време на обучението, трябва да се отличава със задълбоченост и аналитичен характер. Подобно на представените текстове в социалните медии ключово е най-важното и оригиналното да е в началото и да се поставят ясни акценти, когато материалите са по-дълги. Важно също е как ще се изгради хипертекстът, доколкото той представлява нелинейна съвкупност от отделни части, които се свързват на базата на семантични или структурни асоциации. По този начин всеки, който разглежда персоналното е-портфолио, може да следва различна траектория на запознаване с отделните автономни части от текста като периодично се връща на всяка отделна страница и на началната страница на е-портфолиото. Съществено значение има и селектирането на подходящи материали под формата на видео, аудио, изображения, които да поясняват и осигуряват допълнителна информация относно представяното тематично съдържание. Всички рубрики, заглавия и подзаглавия трябва да са добре обмислени, конкретни, ясни като се следва определената логика на структуриране⁷⁾.

Развитие на виртуална идентичност при себепредставяне и включване в онлайн споделяне

Промяната в начина на осъществяване на информационния обмен през последните десетилетия и особено голямата популярност на социалните медии провокират като следствие разнообразяване формите на междуличностна комуникация. Оформят се виртуални общности от приятели, които перманентно са ангажирани в създаване, споделяне и оценяване на онлайн съдържание. Младите хора всъщност проявяват голяма активност в тези процеси. В този смисъл, независимо дали го осъзнават, или не, те имат потребност от формиране и развитие на определени умения, значими за удовлетворяващото включване и функциониране в различните онлайн (а и в реалните) общности. Би могло да се постави акцент върху развитието на такива умения като „умения за управление на различни вписани и взаимозависими контексти ... , да се съобразяват едновременно с различни аудитории на своите публични изяви и да действат в свят, в който границите между личното и публичното се размиват“ (Zinovieva & Kiryakov 2014). Социалните мрежи се обособяват едновременно като комуникационни и медийни канали благодарение на осигуряваните възможности за осъществяване, от една страна, на културно продуциране, а от друга – на публично въвличане и взаимодействие. Себепродуцирането по същество е в основата на оформянето и поддържането на образа за себе си както във виртуалния, така и в реалния свят. В специализираната литература понятието „идентичност“ се определя като „единна, консистентна личност, възплащаваща разнообразни ценности и убеждения“ (Seamon & Kenrick 1994),

„чувство на самотъждественост, собствена цялостност, ценност, постоянство..., приемственост и перспективност в живота“ (Desev 2008). Възприема се тезата, че разбирането на истинския смисъл на изказванията на един потребител изисква известно познаване или поне изграждане на определена представа относно неговата индивидуалност. В процеса на публична комуникация във и чрез социалните медии младите генерации, като всички останали хора, постепенно опознават собствената си личност и особености на отношенията с различни аудитории. Те все по-ясно осъзнават измеренията на разширяващия се спектър от аудитории, от които са част, или такива, които биха искали да създадат, като непрекъснато участват при договарянето на различни, включително и конфликтни контексти. Достъпът до виртуалното комуникационно пространство, сам по себе си, вече предполага многоаспектно включване и представяне на онлайн аудиториите. Предлагащите медийни послания не може да се възприемат еднозначно и без анализиране. В този смисъл първият аспект, който би следвало да се отграничи в тази насока, е свързан с необходимостта от анализиране на представяните онлайн съдържания. Друг аспект, който ясно се отграничава в литературата, е свързан с необходимостта от преценяване и критично отношение към представените онлайн съдържания, формата им, тяхната стойност. В тази връзка, ключови на това равнище са критериите за оценка, които се използват от съответните аудитории. Самото участие на аудиториите в продължаващото продуциране на определени послания посредством критичния избор и изразеното предпочитание към тях е друг много значим аспект. Отграничава се и аспект, свързан със създаването на собствени онлайн послания и дори аудитории; утвърждаването на критерии за продуциране и потребление на медийни продукти и услуги; легитимирането на модели на поведение и ценности (Zinovieva & Kiryakov 2014)⁸.

Процесите на създаване и споделяне на различно съдържание или онлайн послания несъмнено предполагат като ключов елемент и развитие на уменията на потребителите за самооценяване. Основните фокуси при самооценяването са ориентирани към идентифициране на собствените силни и слаби страни въз основа на сравнение със специфичните критерии, както и на определени стратегии за последващо развитие. Един от инструментите, осигуряващи разнообразни възможности за самооценяване и в този смисъл за развитие на тези умения, е електронното портфолио⁹. Електронното портфолио всъщност представлява защитена среда за персонализиране на обучението и повишаване равнището на релевантност на потребностите на обучаваните въз основа на данните както от оценяването на преподавател, така и на тези от самооценяване и саморефлексия. Особено актуална проблематика в съвременните условия, когато „...програмите за мобилни устройства, чието предназначение е да изпълняват една или няколко операции, засилват процеса на персонализация и индивидуализация на медийните услуги и налагат

преосмисляне на съвременните комуникационни модели¹⁰⁾. Онлайн аудиторията все по-активно участва не само в ролята на „потребител“, но и в тези на „създател/автор“ и „споделящ“ различно съдържание и преживявания. В литературата това се обяснява чрез понятието „когнитивен излишък“. Това понятие всъщност се свързва, от една страна, с наличието на свободно време и на талант, а и на компетентност за създаване на артефактите. А от друга – с наличието на алтернатива, предоставена от съществуващите технологични решения, да се създава и популяризира определено съдържание¹¹⁾, което също поставя изисквания за обогатяване на познанията и развитие на уменията за работа с различни технологии, за преценяване на актуалните потребности и предпочитания на различни аудитории и селектиране на значими послания.

В този смисъл, към образователните институции се натрупват определени очаквания, свързани с удовлетворяването на актуалните потребности на обучаваните. Използването на персонално електронно портфолио е потенциално решение за поддържане на безопасна среда за упражняване на ролите „потребител на онлайн учебно съдържание“, „автор на съдържание“, „рефлектиращ“, „осигуряващ обратна връзка и оценяващ“ и „презентатор“.

Ключови аспекти в процеса на планиране на персонално електронно портфолио – гледната точка на обучаваните

В периода септември – октомври 2018 г., както и през месеците януари и октомври 2019 г., а също и януари 2020 г. 46 студенти от Факултета по педагогика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ са попълнили анкетни карти с рефлексивно съдържание. За целите на настоящата статия са селектирани 9 въпроси, като два от тях са свързани с идентифициране на демографските признаци образователна степен (22 бакалаври и 24 магистри) и специалност. Студентите изразяват мнението си по три от формулираните въпроси, като използват 5-степенна рангова скала (от „в много ниска степен“ до „в много висока степен“). Два от въпросите предпоставят изразяване на съгласие или несъгласие (от типа да/не или с предварително формулирани основания за позитивен или негативен отговор). Два от въпросите предпоставят избор на една от посочени опции за отговор.

Студентите, които се включват в тези по същество рефлексивни дейности, се обучават в бакалавърска степен във Факултета по педагогика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – 47,8%, и в магистърска степен в същия факултет – 52,2%. 54,3% от респондентите се обучават или са завършили специалност „Педагогика“, 28,3% са завършили специалност „Начална училищна педагогика“, „Предучилищна педагогика“ или ПНУП и 17,4% са завършили друга специалност (като преобладават филолозите).

Всички студенти са взели участие в процеси на създаване и взаимно оценяване на персонално електронно портфолио и в този смисъл притежават

компетентност да осигурят значима информация относно цялостното разработване на е-портфолио. Предвид целите на настоящата статия основният фокус е върху важни аспекти от етапа на планиране на студентско електронно портфолио. В тази връзка са селектирани и се анализират получените данни, свързани само с въпросите, които са ориентирани към планирането на студентско електронно портфолио (виж приложението към статията, където се представят абсолютните и относителните честоти по тези въпроси). За обработката на резултатите е използван софтуерен пакет SPSS 19.0.

Обект на изследване е процесът на създаване на електронно портфолио на обучавани във ВУ.

Предмет на изследване е етапът на планиране на студентско електронно портфолио.

Основната цел е свързана с проучване на студентските нагласи относно отделни аспекти от планирането на персонално студентско електронно портфолио.

Основните изследователски задачи са, както следва.

1. Извеждане на значими аспекти на планирането на персонално електронно портфолио и оформянето на негов проект, които са представени в специализираната литература.

2. Проучване на потребностите на студентите относно наличието на шаблони или подходящи примери като необходимо условие за генериране на идеи при планиране на персонално е-портфолио.

3. Идентифициране степента на влияние в етапа на планиране на очакванията на потенциални аудитории на е-портфолиото, както и на оценяващите субекти, чиито изисквания са най-значимата детерминанта.

4. Идентифициране на студентските самооценки относно най-добре разработения аспект (раздел) от е-портфолиото в зависимост от предварителното планиране.

Въпросите може да се групират по следния начин:

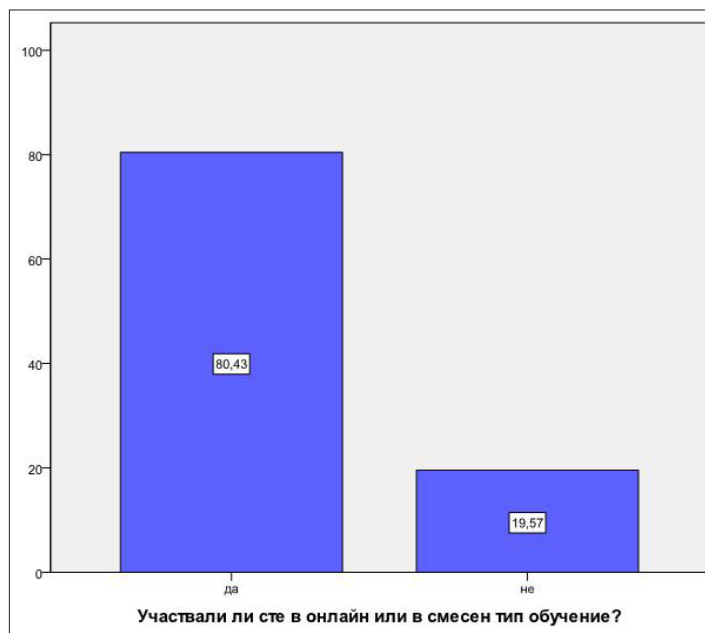
– свързани с потребностите относно наличие на подходящи примери в етапа на планиране на персонално е-портфолио;

– свързани с идентифициране на степента на влияние върху планирането на очакванията на потенциални аудитории на е-портфолиото, както и на оценяващите субекти, чиито изисквания са най-значимата детерминанта;

– свързани с преценяване на най-удовлетворяващия за студентите аспект (раздел) от е-портфолиото в зависимост от предварителното планиране.

Доколкото планирането на електронно портфолио се реализира в електронна среда за обучение, два от въпросите са свързани с идентифициране на предишен опит на студентите в тази насока. Обикновено във висшите училища определени дейности се реализират онлайн или се реализира смесен тип обучение и в този смисъл в голямата си част респондентите притежават

умения за работа онлайн. Едномерното разпределение на данните показва, че само 19,57% от тях не са вземали участие в онлайн или смесен тип обучение (фиг. 1). Независимо от техния предишен опит в тази област обаче на всички студенти се осигурява перманентна обратна връзка с цел подкрепа и усъвършенстване на техните умения.

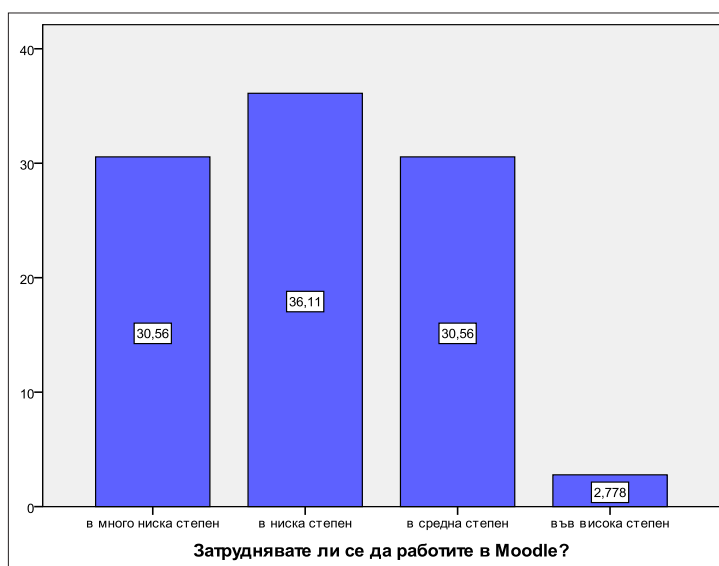

Фигура 1. Разпределение на данните относно наличието на предишен опит от онлайн или смесен тип обучение

Вероятно е полезно уточнението, че всички бакалаври са потвърдили наличието на предишен опит в онлайн или смесен тип обучение.

Участието в онлайн дейности несъмнено съдейства за развитие на уменията и на по-голяма увереност при работа с различни електронни платформи. Едва 2,8% от студентите, които трябва да отговорят на въпроса относно идентифициране степените на трудност при работа в електронната среда за обучение Moodle, избират опцията „във висока степен“ (фиг. 2). Останалите около 97% се разпределят между опциите „в средна степен“, „в ниска степен“ и „в много ниска степен“. Тук е необходимо да се направи уточнението, че този въпрос е поставен само на студентите от бакалавърска степен, които са редовна форма на обучение и студентите от магистърска степен. Магистрите работят в Moodle по всички дисциплини от магистърската програма „ИКТ в

образованието“ и се запознават с използвания софтуер преди реализирането на всички дейности. Студентите от бакалавърска степен, които са задочна форма на обучение, реализират всички дейности, свързани с планирането на персонално е-портфолио в аудитория. Те получават перманентна обратна връзка и подкрепа по време на работата си в Moodle. Поради тези причини при тях отпада необходимостта от предварително идентифициране на степен-та на трудност за работа в тази платформа.

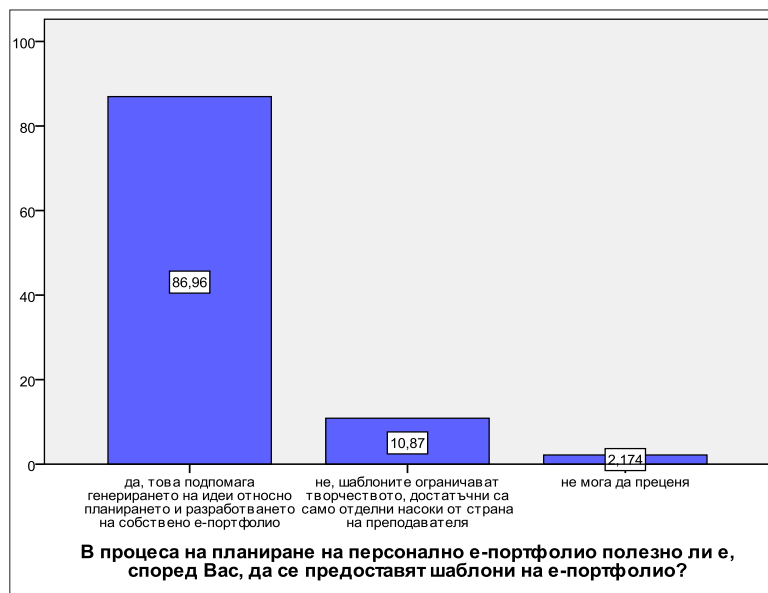

Фигура 2. Разпределение на данните относно степента на трудност при работа в електронната среда за обучение Moodle

На етап планиране на персонално електронно портфолио ключов елемент е предоставянето на подходящи примери или шаблони с цел подпомагане за дълбоченото разбиране и разработването на собствени варианти. В тази връзка, два от въпросите са ориентирани към идентифициране на потребностите от наличие на подобни подходящи примери при планирането на персонално е-портфолио.

Едномерното разпределение на данните показва, че в голямата си част (около 87% – фиг. 3) студентите оценяват позитивно ролята на шаблоните на е-портфолио за по-лесно генериране на идеи за структуриране на собственото е-портфолио. Несъмнено по този начин те по-лесно се ориентират какви да бъдат значимите компоненти и акценти както при продуцирането на необходимото онлайн съдържание, така и при себепредставянето си

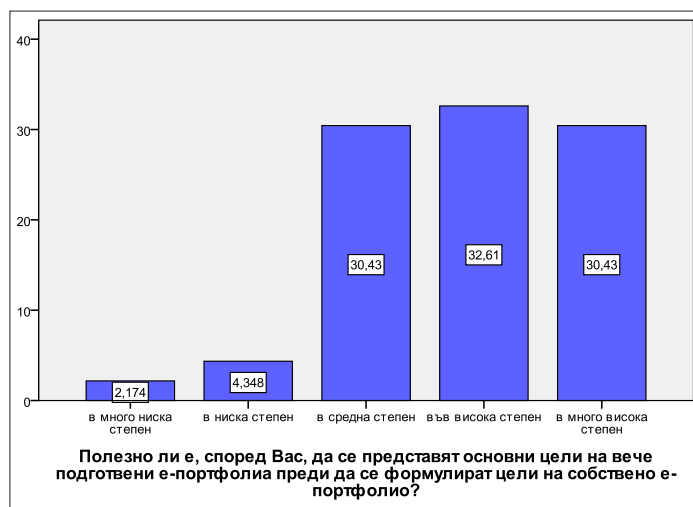
в най-благоприятна светлина. За около 11% от тях са достатъчни само отделни насоки от страна на преподавателя, доколкото наличието на примери ограничава възможностите за проява на творчество. Едва около 2% от студентите не са в състояние да преценят полезността на предварително предоставените шаблони.

Фигура 3. Разпределение на данните относно полезността на предоставени шаблони на е-портфолио

Що се отнася до степента на полезност на предварително предоставени подходящи примери за основни цели на персонално е-портфолио, мненията се разсейват, но все пак в голямата си част се разпределят между позитивните степени на скалата (фиг. 4). Около 63% от респондентите избират опциите „в много висока степен“ и „във висока степен“, а около 30% – „в средна степен“.

Интересен факт, който изисква последващо проучване, е свързан с установяване на някои различия в мненията на бакалаври и магистри относно полезността на примери за основни цели на електронно портфолио. Докато в голямата си част бакалаврите посочват позитивните степени на скалата („във висока степен“ и „в много висока степен“), мненията на магистрите се разпределят между високите равнища на скалата („във висока степен“ и „в много висока степен“ – около 28% от тези, които са избрали тези степени, са

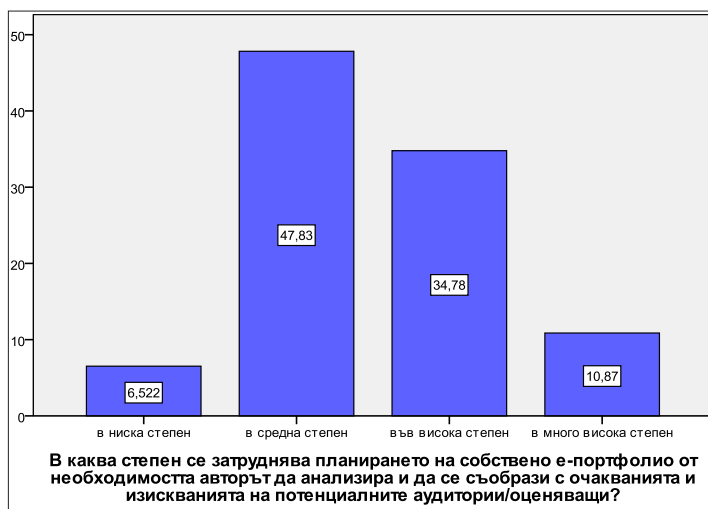

Фигура 4. Разпределение на данните относно полезността на предоставени примери за основни цели на е-портфолио

магистри) и „в средна степен“ (около 22% от тези, които са избрали тази степен, са магистри – за сравнение само 8,70% от тези, които са избрали тази степен, са бакалаври). Потенциално обяснение би могло да се открие в по-голямата увереност на магистрите относно формулирането на цели, доколкото в голямата си част те работят като учители в български училища или в институции, предлагащи образователни услуги.

Едно добре разработено е-портфолио е относително лесно постижима цел, ако на етапа на планиране авторът прецизно е идентифицирал и се е съобразил с изискванията и очакванията на потенциалните аудитории на е-портфолиото. Това в особено голяма степен се отнася за очакванията на оценяващите субекти, чиито изисквания са най-значимата детерминанта.

Едномерното разпределение на данните недвусмислено отразява известни трудности, които студентите срещат, за да се съобразят с предварителните очаквания на потенциалните аудитории на тяхното е-портфолио (фиг. 5). Мненията се разпределят между опциите „в много висока степен“ и „във висока степен“ – около 46%, „в средна степен“ – 47,83%, и само около 7% – „в ниска степен“. В специализираната литература са представени отделни насоки, но моите наблюдения от процеса на планиране на студентско е-портфолио показват, че дори и когато предварително се изясни какви ще са тези аудитории и се уточнява какво се очаква, студентите не се чувстват особено уверени и се нуждаят от повече време за обмисляне на идеите си.

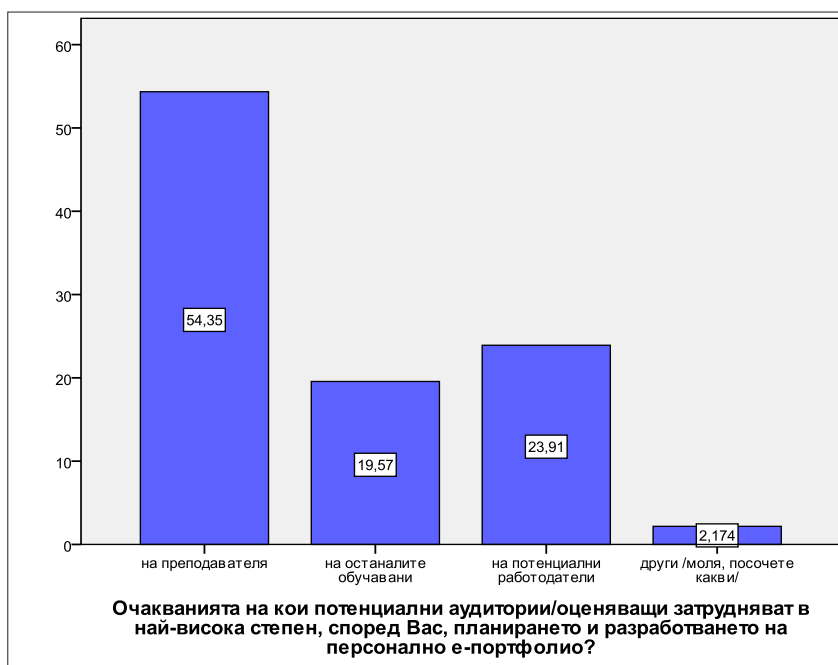

Фигура 5. Разпределение на данните относно степента на трудност, свързана със съобразяването с определени изисквания и очаквания

При анализиране на разпределението на данните относно затрудненията, свързани с адаптиране на представянето чрез е-портфолио съобразно различните изисквания и очаквания на потенциални аудитории или оценяващи, също е възможно да се открие влиянието на опита на респондентите върху техните мнения. В голямата си част бакалаврите избират високите степени на скалата. Само около 15% от тези, които са посочили „в средна степен“, са бакалаври. Магистри са 32,61% от тези, които са избрали „в средна степен“. Само около 17% от тези, които са избрали високите степени на скалата, са магистри. В тази връзка е полезно да се направят последващи проучвания относно влиянието на фактори като по-доброто познаване на изискванията и по-високото самочувствие от предишни представяния пред различни аудитории или оценяващи и дали именно те позволяват да се демонстрира по-спокойно отношение при цялостното оформяне на персонално електронно портфолио съобразно определени очаквания.

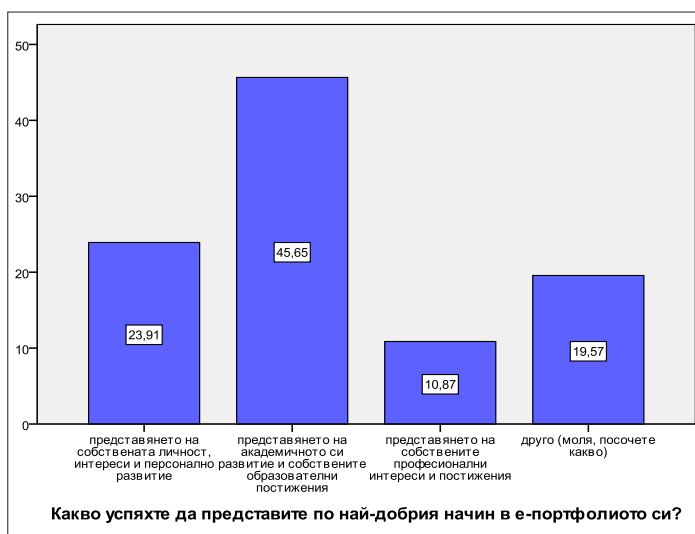
В тази връзка се налага да се установи и какви са важните детерминанти, които влияят върху процеса на планиране на персонално е-портфолио, съгласно мнението на студентите. Всеки от включените в този процес студенти придава различна значимост на предварителните очаквания и изисквания на различните аудитории/оценяващи, което, от своя страна, се отразява и върху цялостното оформление на персоналното е-портфолио. Водещи за 54,35% от респондентите са изискванията на преподавателя (фиг. 6). Потенциално обяснение вероятно би могло да се открие във факта, че както са посочили голяма

част от студентите, предоставените от преподавателя ориентири за структуриране на е-портфолио са подпомогнали генерирането на собствени идеи и в този смисъл е трябвало да обмислят как да се представят през тази призма. Това несъмнено предизвиква определени трудности, като перманентната обратна връзка от страна на преподавателя се оказва особено полезна при уточняване на визията за цялостно оформяне на студентското е-портфолио. 23,91% от студентите открояват като водещи очакванията на потенциалните работодатели, доколкото е-портфолиото може да се експортира и представи като доказателство за познания, умения и предварителен опит, който авторът притежава. Тези студенти вероятно срещат определени затруднения в стремежа си да представят собствената си личност и постижения с оглед на професионалната си реализация. За 19,57% от студентите определени трудности при планирането на студентско е-портфолио произтичат от опита им да се съобразят с предварителните очаквания на останалите обучавани. Главно поради необходимостта от включване в процес на взаимно оценяване. Като „друго“ е посочена еднаквата значимост на изискванията на преподавателя и на потенциалните работодатели.

Фигура 6. Разпределение на данните относно значимите детерминанти при планиране на е-портфолио

Доколкото процесът на планиране се проектира и осмисля в подготвения продукт, един от въпросите е ориентиран към преценяване на най-удовлетворяващ за студентите аспект (раздел) от е-портфолиото в зависимост от предварителното планиране. 45,65% от студентите са посочили като най-удовлетворяващо представянето на академичното си развитие и образователните си постижения. Вероятно наличието на повече подходящи артефакти, доказващи индивидуалния прогрес в обучението, улеснява в значителна степен вземането на решения относно по-пълно и по-атрактивно оформяне на този раздел от електронното портфолио. За 23,91% от тях такова е представянето на собствената личност, интереси и персонално развитие, а 10,87% от тях смятат, че са се справили най-добре при представянето на професионалните си интереси и постижения. Останалите студенти не са посочили някоя от формулираните опции, като основанията им са различни. Част от тях не са оформили напълно е-портфолиото си (трима). Четирима от тях са изразили личното си удовлетворение от цялостното оформление на своето е-портфолио. Един от магистрите е посочил, че най-добре се е справил с формулирането на целите и уменията, които притежава, а друг (също от магистрите) е признал затрудненията си да прецени своята работа по е-портфолиото си.

Фигура 7. Разпределение на данните относно най-добре представения аспект от собственото обучение и развитие

Вместо заключение

Цялостното разработване на персонално електронно портфолио на обучаваните предполага съответният автор да има ясна визия относно значимите си личнос-

тни особености, постижения и приоритети. Ключово значение има и познаването на особеностите и изискванията на потенциалните аудитории на е-портфолиото. Именно на етапа на планирането му с подкрепа от страна на преподавателя се преосмислят и осъзнават идеите, свързани със селектиране на значими артефакти, създаване, споделяне и комуникиране на необходимото онлайн съдържание. Тези идеи би следвало да позволяват оформянето на цялостен продукт, който отразява творческата индивидуалност на съответния автор и в същото време е релевантен на очакванията и изискванията на потенциалните аудитории или оценяващи.

В тази връзка, особено ценни са данните относно онези важни за самите обучавани аспекти от процеса на планиране на персонално електронно портфолио, които биха осигурили определени насоки за рационализиране на този процес. Благодарение на участието на студенти в процеси на саморефлексия за направеното и наученото по време на планиране на е-портфолио (без претенции за представителност) би могло да се систематизират някои ключови моменти, които представляват интерес.

1. В голямата си част участващите студенти посочват, че са се включвали в онлайн дейности или в смесен тип обучение. Повечето от тези от тях, които имат опит от реализирани дейности в електронната среда за обучение Moodle, също потвърждават висока увереност по отношение на уменията си да работят в нея. Това несъмнено е опит, който в значителна степен улеснява процеса на планиране на е-портфолио, доколкото е необходима само подкрепа, а не предварително обучение за работа и в тази платформа.

2. Като цяло, би могло да се каже, че огромното мнозинство от участващите студенти изпитва потребност от предоставяне на етапа на планиране на шаблони на е-портфолио. Съгласно тяхното мнение това улеснява процеса на генериране на идеи за структуриране на собственото е-портфолио.

3. Ползността на предварително предоставени в процеса на планиране подходящи примери за основни цели на персонално е-портфолио също се оценява от огромното мнозинство от студентите. Мненията им варират от „в средна степен“ до „в много висока степен“. Независимо от необходимостта от последващи изследвания, все пак би могло да се открият известни различия в мненията на бакалаври и магистри относно проучваната ползност на представени примери за основни цели на електронно портфолио. Докато в голямата си част бакалаврите посочват високите степени на скалата („във висока степен“ и „в много висока степен“) при преценяването на тази променлива, мненията на магистрите се разпределят между високите равнища на скалата и „в средна степен“. Възможно е да се направи допускане, че магистрите, които в голямата си част работят като учители в български училища или в институции, предлагащи образователни услуги, са много по-уверени при формулирането на различни цели.

4. Разпределението на данните показва и наличие на известни затруднения да се подготви е-портфолио, което да е релевантно (доколкото е възможно) на

очакванията на потенциалните му аудитории. Не е изненадващо и ранжирането на най-значимите за обучаваните детерминанти, които повлияват процеса на планиране на персоналното е-портфолио. Като водещи се открояват изискванията на преподавателя и потенциалните работодатели. Анализът на резултатите позволява да се оформи допускане, свързано с наличие на известно влияние на опита на респондентите върху техните мнения относно адаптиране на представянето чрез е-портфолио съобразно различните изисквания и очаквания на потенциални аудитории или оценяващи. Доколкото в голямата си част бакалаврите избират високите степени на скалата, докато магистрите, които са действащи педагогически специалисти в сферата на формалното и неформалното образование, демонстрират по-спокойно отношение и по-висока увереност при оформянето на своето електронно портфолио съобразно определени очаквания.

5. Несъмнено процесът на планиране се проектира и осмисля в оформения краен продукт, поради което беше необходимо студентите да преценят какво са подготвили най-добре в е-портфолиото си в зависимост от предварителното планиране. Оказва се, че близо половината от тях изразяват удовлетворение от представянето на тяхното академично развитие и образователните им постижения, а малко над 20% от студентите са останали удовлетворени от начина, по който са представили собствената си личност, интереси и персонално развитие.

Приложение

Таблица с абсолютните и относителните честоти

ВЪПРОСИ		Абсолютни честоти	Относителни честоти
1. Участвали ли сте в онлайн или в смесен тип обучение?	да	37 (от 46)	80,43%
	не	9 (от 46)	19,57%
2. Затруднявате ли се да работите в платформата Moodle?	в много ниска степен	11 (от 36)	30,56%
	в ниска степен	13 (от 36)	36,11%
	в средна степен	11 (от 36)	30,56%
	във висока степен	1 (от 36)	2,78%
	в много висока степен	-	-
3. В процеса на планиране на персонално е-портфолио полезно ли е според Вас да се предоставят шаблони на е-портфолио?	да, това подпомага генерирането на идеи относно планирането и разработването на собствено е-портфолио	40 (от 46)	86,96%
	не, шаблоните ограничават творчеството при планиране на собствено е-портфолио, достатъчни са само отделни насоки от страна на преподавателя	5 (от 46)	10,87%

	не мога да преценя	1 (от 46)	2,17%
	друго (моля, посочете)	-	-
4. Полезно ли е според Вас да се представят основни цели на вече подготвени е-портфолия преди да се формулират цели на собствено е-портфолио?	в много ниска степен	1 (от 46)	2,17%
	в ниска степен	2 (от 46)	4,35%
	в средна степен	14 (от 46)	30,43%
	във висока степен	15 (от 46)	32,61%
	в много висока степен	14 (от 46)	30,43%
5. В каква степен се затруднява планирането на собствено е-портфолио от необходимостта авторът да анализира и да се съобрази с очакванията и изискванията на потенциалните аудитории/оценяващи?	в много ниска степен	-	-
	в ниска степен	3 (от 46)	6,52%
	в средна степен	22 (от 46)	47,83%
	във висока степен	16 (от 46)	34,78%
	в много висока степен	5 (от 46)	10,87%
6. Очакванията на кои потенциални аудитории/оценяващи затрудняват в най-висока степен според Вас планирането и разработването на персонално е-портфолио?	на преподавателя	25 (от 46)	54,35%
	на останалите обучавани	9 (от 46)	19,57%
	на потенциални работодатели	11 (от 46)	23,91%
	други (моля, посочете какви)	1 (от 46)	2,17%
7. Моля, посочете какво успяхте да представите по най-добрия начин в е-портфолиото си.	представяне на собствената личност, интереси и персонално развитие	11 (от 46)	23,91%
	представяне на академичното си развитие и собствените образователни постижения	21 (от 46)	45,65%
	представяне на собствените професионални интереси и постижения	5 (от 46)	10,87%
	друго (моля, посочете)	9 (от 46)	19,57%
8. Образователна степен	бакалавърска степен	22 (от 46)	47,8%
	магистърска степен	24 (от 46)	52,2%
9. Вашата специалност	Педагогика	25 (от 46)	54,3%
	„Начална училищна педагогика“, „Предучилищна педагогика“ или ПНУП	13 (от 46)	28,3%
	друга специалност	8 (от 46)	17,4%

БЕЛЕЖКИ

1. Gallagher, C. & Poklop, L., 2014. ePortfolios and Audience: Teaching a Critical Twenty-First Century Skill. *International Journal of ePortfolio*, 4 (1), 7 – 20. Available from: <http://www.theijep.com/pdf/IJEP126.pdf> (02.08.2019)
2. Вълканова, В., 2017. Визуален дизайн на навигационните системи в медиите онлайн: Статични и динамични елементи за представяне на съдържанията за различни размери на екрана. В: *Медии и обществени комуникации*. Алма комуникация, № 30.
3. Пак там.
4. Пак там.
5. Славова, Р., 2011. Основни принципи при създаване на журналистически материал за уебстраница. В: *Научни трудове на Русенския университет*, т. 50, серия 6.3.
6. Пак там.
7. Пак там.
8. Михайлова, К., 2009. Достъп и участие на медийните аудитории в дигиталното комуникационно пространство. В: *Медии и обществени комуникации*. Алма комуникация, № 3; Попова, М. (2008) Дигитализация на идентичността и медийна рефлексия. В: *Медии и обществени комуникации*. Алма комуникация, № 1.
9. Scartabello, T., Abate, M. & Slimak, L. (2018) Impact of a Portfolio Program on Self-Assessment Skills Involving General Longitudinal Outcomes. In: *International Journal of ePortfolio*, Vol. 8, (2), 103 – 114.
10. Павлова, И. (2016) Apps комуникацията (комуникацията чрез приложения за мобилни устройства). – *Електронно научно списание „Реторика и комуникации“*, 22.
11. Ангова, С. (2016) Трансформации на медийната среда. – *Електронно научно списание „Реторика и комуникации“*, 23.

ЛИТЕРАТУРА

- Георгиева, Г., 2018. *Електронното портфолио на обучавания – образователен потенциал на технологичните решения*. София: Св. Кл. Охридски.
- Делибалтова, В., Чавдарова-Костова, С. & Господинов, Б., 2008. *Педагогика*. София: Св. Кл. Охридски.
- Десев, Л., 2008. *Речник по психология*. София: Булгарика.
- Зиновиева, И. & Киряков, М., 2014. *Психология на човека във виртуалния свят*. София: Св. Кл. Охридски.
- Сиймън, Дж. & Кенрик, Д., 1994. *Психология*. София: НБУ

REFERENCES

- Delibaltova, V., Chavdarova-Kostova, S. & Gospodinov, B., 2008. *Pedagogika-Pedagogy*. Sofia: Sv. Kl. Ohridski [In Bulgarian].
- Desev, L., 2008. *Rechnik po psihologiya*. Sofia: Bulgarika [In Bulgarian].
- Georgieva, G., 2018. *Elektronното portfolio na obuchavaniya – obrazovatelyn potentsial na tehnologichnite resheniya*. Sofia: Sv. Kl. Ohridski [In Bulgarian].
- Siyman, J. & Kenrik, D., 1994. *Psihologiya*. Sofia: NBU.
- Zinovieva, I. & Kiryakov, M., 2014. *Psihologiya na choveka vav virtualniya svyat*. Sofia: Sv. Kl. Ohridski [In Bulgarian].

STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS THE PERSONAL ELECTRONIC PORTFOLIO PLANNING

Abstract. Creating personal electronic portfolio requires that the author knows very well its significant personal characteristics and acquisitions as well as the requirements of the electronic portfolio's online audiences. This paper attempts to present data analysis about important aspects of the personal electronic portfolio planning. The students' attitudes towards these different aspects may reveal some important perspectives for improving the process of planning. In the paper is presented the opinion of 46 students from the Faculty of Education of Sofia University "St. Kliment Ohridski". The majority of the participants admit the advantages of having electronic portfolio samples in support of the process of creating their own electronic portfolio. According to the students' opinion it is very usefully if the tutor provides appropriate examples of electronic portfolio's goals. Shown are some difficulties for creating an electronic portfolio, based on its online audiences' requirements. In the process of electronic portfolio planning the tutor and the future employers' requirements are seen as most significant requirements.

Keywords: electronic portfolio; students; attitudes; planning; virtual identity; online audience

✉ **Dr. Galina Georgieva, Assist. Prof.**

Web of Science Researcher ID: AAL-7952-2021

ORCID ID: 0000-0003-0671-3880

Faculty of Education

Sofia University

Sofia, Bulgaria

E-mail: g.georgieva@fp.uni-sofia.bg